

תוכן עניינים

1	שער א': כללי
1	פרק א': החשיבות בעריכת צוואה
3	פרק ב': מהי צוואה
5	פרק ג': החופש לצוות
7	פרק ד': הצוואה מעשה אישי
9	פרק ה': עיקרון תום-הלב
9	1. כללי
11	2. עיקרון "תום-הלב" ו"זעקת ההגינות"
12	3. דיני צוואות
15	פרק ו': הפקדת צוואה
17	פרק ז': חובות עורך-הדין, מנסח הצוואה
17	1. עורך-הדין כמנסח הצוואה
17	2. עריכת צוואה על-ידי עורך-דין ללקוח ולבן/בת זוגו
17	3. מהי החובה המוטלת על עורך-הדין, במישור האתי, כמנסח צוואה?
18	4. חובות עורך-הדין, מנסח הצוואה, לאחר מות לקוחו, החתום על הצוואה
18	4.1 חובות אתיות
19	4.2 חובות בקשר לצוואה עצמה
21	פרק ח': הלכת החוטים השזורים
29	שער ב': משפט משווה - צוואה משותפת והדדית
29	פרק א': הדין הגרמני
31	פרק ב': הדין האוסטרי
33	פרק ג': הדין הצרפתי
35	פרק ד': המשפט האנגלו-אמריקני
37	שער ג': צוואות הדדיות - סעיף 8א לחוק הירושה
37	פרק א': מהי צוואה הדדית?
37	1. כללי
41	2. המועד להעלאת הטענה כי הצוואה אינה צוואה הדדית
42	3. אין הכותרת של הצוואה היא הקובעת אלא תוכנה
43	פרק ב': פרשנותה של צוואה משותפת והדדית
43	1. פירוש הצוואה - סעיף 54 לחוק הירושה
46	2. פרשנותה של צוואה משותפת והדדית
46	3. האם מדובר בצוואה הדדית אם לאו ומה הנפקות המשפטית לכך?
55	

4. האם הצוואה המשותפת הינה גם "צוואה הדדית"?	57
5. בית-המשפט לא מצא כי ניתן ללמוד מהצוואה, כי צוואה זו נעשתה מתוך הסתמכות על צוואת המנוח ועל-כן לא מצא כי עסקינן בצוואה הדדית	58
פרק ג': המצב המשפטי ששרר לפני תיקון 12 לחוק הירושה	61
1. כללי	61
2. התייחסות לאינטרס ההסתמכות בעריכת צוואות הדדיות, לפני תיקון חוק הירושה	62
3. "הנני קובעת במפורש כי אני רשאית בכל עת שארצה, לבטל ו/או לשנות את צוואתי זו, להוסיף או לגרוע ממנה כרצוני. כל שינוי כזה יהיה מחייב במידה וייעשה בכתב ובנוכחות עדים כנדרש על-פי דין"	65
4. באשר למבחן ההסתמכות, הדבר נלמד מתוך הצוואה עצמה; האם ניתן לקיים צוואת 2009 בהיותה נוגדת את הוראת הצוואה ההדדית משנת 1997?	66
5. כאשר קיימת הוראה מפורשת הדדית המעניקה לכל אחד מהמנוחים את האפשרות לשנות את הצוואה - האם במקרה שכזה ניתן להעלות טענת הסתמכות?	69
6. מה דינו של סעיף בצוואה משותפת לפיו שינויה של הצוואה האמורה ייעשה רק על-ידי שני הצדדים?	71
7. האם קיומה של צוואה הדדית משותפת, עליה חתמה המנוחה יחד עם הנתבע שולל את תוקפה של צוואה מאוחרת, אשר הוראותיה מנוגדות להוראות הצוואה ההדדית?	73
8. בית-המשפט לא סבר שהשינוי בצוואת המנוח פגע במנוחה וכי היה מנוגד לאינטרס ההסתמכות שלה.	75
9. במקרה הנדון, לא הובאה כל ראיה שהמנוח חשב על הגבלת כוחה של התובעת לשנות או לבטל את הוראות הצוואה המשותפת, ובהיעדר הוראה המגבילה בנדון את זכותה של התובעת לשנות את צוואתה	77
10. האם יש לקבל הטענה לפיה מעת ששינתה המנוחה את הוראות צוואתה אחר פטירת המנוח, בין בדרך של מתן המשק במתנה מחיים לנתבע ובין בדרך של צוואה אחרת, הרי שפגעה באינטרס ההסתמכות של המנוח ונהגה בחוסר תום-לב ולפיכך יש לבטל הן את הסכם המתנה והן את צוואתה האחרונה	80
11. האם ניתן ללמוד מעצם עריכת צוואות הדדיות, הגבלה משתמעת במובן סעיף 53 לחוק הירושה, מכוח עקרון ההסתמכות?	81
12. האם יש להורות על ביטול צו קיום צוואת המנוחה מיום 28.06.90 וליתן צו לקיום צוואתה המאוחרת מיום 23.08.95?	82
13. האם רשאית היתה המנוחה לשנות את צוואתה מיום 19.07.00 ולערך צוואה מאוחרת על פניה?	83

14. כשהמנוח שינה את הצוואה ההדדית, ועשה זאת בצוואה אחרת, בכתב, פעל הוא בהתאם להוראותיה של הצוואה ההדדית..... 84

פרק ד': המצב המשפטי לאחר תיקון 12 לחוק הירושה 89

1. כללי 89

2. "בן הזוג" - סעיף 8א(א) לחוק הירושה 91

2.1 "בן זוג" - ידועים בציבור וזוגות חד-מיניים 91

2.2 האפשרות לערוך צוואה הדדית בין כאלו שאינם בני זוג 92

3. "מתוך הסתמכות של בן הזוג האחד על צוואת בן הזוג האחר" - סעיף 8א(א) לחוק הירושה..... 98

4. "בין בשני מסמכים שנערכו באותה עת ובין במסמך אחד" - סעיף 8א(א) לחוק..... 99

פרק ה': האם הוראת סעיף 8א לחוק הירושה חלה על צוואות שנערכו טרם כניסת תיקון מס' 12 לתוקף..... 105

פרק ו': הדרכים לביטול צוואה הדדית 117

1. כללי..... 117

2. "בחיייהם של שני בני הזוג" - סעיף 8א(ב)(1) לחוק הירושה..... 117

3. "ימסור הודעה בכתב על ביטול הצוואה למצווה השני" - סעיף 8א(ב)(1) לחוק..... 119

3.1 כללי 119

3.2 עיקרון הכבילה 119

3.3 סעיף 36 לחוק הירושה ("ביטול על-ידי המצווה") למול סעיף 8א(ב) לחוק הירושה 120

3.4 נוכחות של האישה בדירה בעת שהאיש עורך צוואה בעדים - האם ניתן לראות בנסיבות אלו משום ביטול הצוואה ההדדית שנערכה קודם לכן על-ידי האיש והאישה? 124

3.5 על המנוח היה למסור לאשתו הודעה בכתב שביטל את צוואתו ההדדית, אך לא עשה כן 130

4. מותה של הזוכה במשק על-פי הצוואה ההדדית, הינו אירוע שהמנוחים לא צפו בצוואתם ההדדית - פרשנות הצוואה והתמודדות עם ההסדר הקבוע בסעיף 8א(ב)(2) לחוק הירושה 131

5. לאחר מות אחד מבני הזוג - כל עוד לא חולק העזבון - סעיף 8א(ב)(2) לחוק 133

5.1 כללי 133

5.2 האם יש לראות בנתבעת כמי שהסתלקה מחלקה בעזבון המנוח, חרף העובדה כי אין בפנינו צוואה חדשה שעשתה הנתבעת לאחר חתימתה על הצוואה ההדדית? 133

5.3 פרשנות הביטוי "מבקש לבטל את צוואתו" - סעיף 8א(ב)(2) לחוק הירושה 136

5.4 המנוחה ביטלה את הצוואה ההדדית, מבלי שהיא הסתלקה מחלקה בעזבון המנוח על-פי הצוואה ההדדית..... 137

5.5 בית-המשפט שוכנע כי המנוחה פעלה על-פי המנגנון שנקבע בחוק הירושה לגבי שינוי צוואה הדדית והסתלקה מכל חלקה בצוואת המנוח ועל-כן היא היתה רשאית לערוך את הצוואה המאוחרת ועל-פי רצונה העצמאי..... 145

6. לאחר מות אחד מבני הזוג - לאחר חלוקת העזבון - סעיף 8א(ב)(2) לחוק..... 148

7. "אם אין בצוואות ההדדיות הוראה אחרת" - סעיף 8א(ג) רישא לחוק..... 151

8. "הוראה השוללת חלוטין את הזכות לבטל... - בטלה" - סעיף 8א(ג) סיפא לחוק..... 151

9. מה דינה של צוואה הדדית כאשר אחד מבני הזוג לא היה כשיר בעת עריכתה?..... 151

פרק ז': האם ליורשים אינטרס הסתמכות ראוי להגנה בעוד המוריש בחיים..... 153

פרק ח': השפעה בלתי-הוגנת וצוואה הדדית..... 155

1. כללי..... 155

2. השפעה בלתי-הוגנת בין בני זוג..... 156

פרק ט': צוואה לטובת מי שערך אותה או היה עד לעשייתה או לקח באופן אחר חלק בעריכתה וצוואה הדדית..... 159

1. כללי..... 159

2. צוואה המזכה את "מי שערך אותה"..... 161

3. "עד לעשייתה"..... 161

4. "לקח באופן אחר חלק בעריכתה"..... 161

5. היחס שבין הוראת סעיף 8א לסעיף 35 לחוק הירושה..... 163

6. על-פי הדין, הוראת סעיף 35 לחוק חלה הן על צוואות רגילות והן על צוואות הדדיות. לעניין שני סוגי הצוואות הפרשנות של סעיף 35 לחוק - זהה..... 164

פרק י': יורש במקום יורש - יורש אחר יורש - צוואות הדדיות..... 167

1. יורש במקום יורש - סעיף 41 לחוק הירושה..... 167

2. יורש אחר יורש - סעיף 42 לחוק הירושה..... 180

3. ההבדלים בין "יורש במקום יורש" ל"יורש אחר יורש"..... 188

4. ההלכה הפסוקה..... 188

פרק י"א: נפקותו של סעיף 49 לחוק הירושה ("יורש שמת לפני המוריש") כשעסקינן בצוואות הדדיות..... 205

1. יורש שמת לפני המוריש - סעיף 49 לחוק הירושה..... 205

2. כלום יש נפקות לסעיף 49 לחוק הירושה, כשעסקינן בצוואות הדדיות שלא נקבע בהן הסדר של יורש חליף?..... 207

פרק י"ב: תניית סילוקין בצוואה הודדית..... 211

פרק י"ג: חוק המתנה וצוואה הודדית..... 213

1. כללי..... 213

2. דרישת הכתב..... 214

3. האם יש מקום להחיל את אינטרס ההסתמכות על צוואות שכאלה ובכך למנוע את מתן המתנה אשר ניתנה על-ידי המנוחה..... 217

4. האם יכלה המנוחה להעביר את כל זכויותיה בדירה לנתבע לאור עריכת הצוואה ההודדית אשר נעשתה קודם לתיקון בחוק הירושה?..... 218

5. האם לנוכח הצוואה ההודדית (לרבות התנאי של יורש אחר יורש) שעשתה המנוחה עם בעלה המנוח, המתנה מושא התביעה שנתנה המנוחה לנתבע תקפה, אם לאו?..... 220

6. סעיף 5 לחוק המתנה אינו חל על לגבי צוואות..... 220

שער ד': סוגיות שונות..... 227

פרק א': תחולתו של חיסיון עורך-דין-לקוח עת המדובר בצוואה הודדית..... 227

פרק ב': מסירת הודעה למי שנמצא במצב קוגניטיבי ירוד..... 241

פרק ג': האם הצוואה המוקדמת שנחתמה על-ידי האיש והמנוחה היא בגדר צוואה הודדית והאם הנספח שנחתם על-ידי שניהם אף הוא בגדר צוואה הודדית משלימה..... 261

שער ה': דוגמאות..... 273

פרק א': דוגמאות מהפסיקה לצוואות משותפות/הודדיות..... 273

פרק ב': דוגמאות לצוואות הודדית - בני זוג..... 285

1. כללי..... 285

2. צוואת האישה..... 285

3. צוואת הבעל..... 288

4. צוואה הודדית ומשותפת..... 291